

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВА

УДК 330.1+340](477)

О. С. МАРЧЕНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків
e-mail: ol.mar4encko2011@yandex.ua
ORCID ID: 0000-0003-4761-9620

ЮРИДИЧНІ ПРАКТИКИ «PRO BONO»: ЗМІСТ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ¹

Розкрито зміст юридичних послуг «Pro bono» та охарактеризовано їх відмінності порівняно з послугами юридичного консалтингу, безоплатною правовою допомогою, благодійністю юристів. Обґрунтовано взаємозв'язок юридичних практик «pro bono» та соціальної відповідальності юридичного бізнесу. Визначено головні чинники розвитку юридичних практик «Pro bono» в Україні.

Ключові слова: юридичні практики «Pro bono», безоплатна правова допомога, юридичний консалтинг, благодійність, соціальна відповідальність юридичного бізнесу, соціалізація та інституціоналізація юридичних послуг «Pro bono», юридичний квазіконсалтинг.

JEL Classification: Д 6; К 3.

Постановка проблеми. У сучасний період надання послуг «Pro bono» (від лат. pro bono publico – заради суспільного блага) є невід'ємним елементом

¹ Роботу виконано в межах цільової комплексної програми «Соціально-економічна модернізація України та формування інноваційної моделі розвитку» (№ державної реєстрації 0111u000961) та фундаментального дослідження «Науково-теоретичні проблеми формування, розвитку та інституційної побудови правової економіки в Україні» за рахунок видатків державного бюджету (№ державної реєстрації 0115U000326).

і кваліфікаційною характеристикою професійної діяльності юристів, що актуалізує їх теоретичний аналіз з метою з'ясування їх змістовних особливостей, видів та механізму, умов та напрямів розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення теоретичних та методичних засад юридичних послуг «pro bono» фахівцями права зараз знаходиться на етапі збору, аналізу та первинного узагальнення практичного досвіду їх надання. Економічна наука поки що залишає цей специфічний вид інтелектуальних послуг поза сферою теоретичного аналізу, хоча діяльність «Pro bono», по-перше, є важливим елементом реалізації соціальної функції юридичного бізнесу, формою його соціальної відповідальності. По-друге, розвиток юридичних практик «Pro bono» сприяє трансформації юридичного бізнесу у соціально відповідальне підприємництво з надання правової допомоги, що є важливим як для реалізації функцій соціальної держави, так і для формування засад правової економіки. По-третє, юридичним послугам «Pro bono» притаманні певні змістовні особливості порівняно з послугами юридичного консалтингу і з інтелектуальними послугами взагалі, а також з безоплатною правовою допомогою, що обумовлює необхідність їх виокремлення як самостійного об'єкта дослідження економічною і юридичною науками. Таким чином, у сучасний період економічний аналіз та узагальнення практичного досвіду юридичного «Pro bono» є актуальним та складає теоретичну основу визначення перешкод та перспектив його розвитку в Україні.

Формулювання цілей. Метою статті є характеристика змісту юридичних послуг «pro bono», їх головних характеристик та обґрунтування умов і чинників їх розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Надання юридичних послуг «Pro bono» є важливою формою практичної юридичної діяльності. У США відповідно до Кодексу професійної етики Американської Асоціації юристів фахівець добровільно присвячує протягом року мінімум 50 годин практикам «Pro bono» [1]. У країнах Західної Європи «pro bono» є базовим принципом діяльності юристів, який «надає моральне право вважати себе юристом» [2].

В Україні у 2015 р. за даними опитування, проведеного експертами видання «Юридична практика», 59% юристів не займалися «Pro bono» практиками [3]; у 2016 р. «Pro bono» послуги надавали 68% юридичних фірм, охоплених дослідженням «Лідери ринку: рейтинг юридичних компаній України 2016» [4]. На нашу думку, наведені дані свідчать про низький рівень «pro bono» активності українського юридичного бізнесу, оскільки щонайменше третина суб'єктів юридичного консалтингу не вважає необхідним здійснювати зазначені практики. Слід підкреслити, що ці дані є, вважаємо, завищеними,

оскільки український юридичний бізнес, як правило, ототожнює практики «Pro bono» з безоплатною правовою допомогою та благодійною діяльністю.

У документах Всеукраїнської благодійної організації «Українська фундація правової допомоги» визначено, що послуги «Pro bono» – «це такі професійні послуги (в цьому випадку юридичні), що надаються фахівцями добровільно та безоплатно, особливо для малозабезпечених та вразливих верств населення. Отримати юридичну допомогу «Pro bono» можуть малозабезпечені громадяни або благодійні, неурядові та освітні організації в справах, що стосуються насамперед захисту прав осіб з обмеженими фінансовими можливостями» [5]. Експерти Українського форуму благодійників головними критеріями програми надання «Pro bono» послуг вважають такі: виконання зобов'язань, професійність, робота через громадські та благодійні організації [6]. У посібнику з організації роботи координаційного центру послуг «Pro bono», підготовленого Всесвітньою мережею захисту права суспільних інтересів (PILnet) та міжнародною організацією «Адвокати за міжнародний розвиток», визначено, що «поняття “Pro bono” використовується в юридичних колах для позначення правових послуг, що надаються безкоштовно, тим, хто їх потребує, але не має іншої можливості отримати. Характер робіт, які можуть розглядатися як «Pro bono», може відрізнитися залежно від місцевих правових традицій, контексту або соціального середовища, але взагалі діяльність «Pro bono» має відповідати таким характеристикам: це юридична робота, яка виконується юристом; виконується для суспільного блага, а не для комерційних інтересів; добровільна робота, що не підлягає компенсації; безкоштовна для клієнта; виконується відповідно до таких же професійних стандартів, як і оплачувана юридична робота» [7]. Наприклад, пріоритетними практиками «Pro bono» американських юристів є сімейні питання, контракти та заповіти (послуги для малозабезпечених) – 28%, консультування громадських організацій – 18%, консультування споживачів – 16% [4].

Спираючись на зазначені критерії, *юридичні послуги «Pro bono»* слід визначити як добровільні професійні дії юристів з надання правової допомоги тим, хто її потребує, але має фінансові, соціальні та інші обмеження щодо її отримання, на засадах добровільності, безоплатності, некомпенсованості витрат, професійності, соціальної ефективності та співпраці з громадськими організаціями.

Розкриття змісту юридичних послуг «Pro bono» потребує здійснення їх порівняльного аналізу, по-перше, з послугами юридичного консалтингу, по-друге, з такими видами діяльності юристів, як безоплатна правова допомога та благодійність. Це дозволить обґрунтувати сутнісні характеристики юри-

дичних послуг «Pro bono» і на цій основі визначити умови, обмеження та напрями розвитку цієї діяльності юристів в Україні.

1. Загальні риси і особливості притаманні юридичним послугам «Pro bono» і послугам юридичного консалтингу. Їх змістовно поєднують такі риси, як професійність, орієнтованість на досягнення певного правового результату, добровільність здійснення юристом професійних дій. Щодо добровільності в сфері юридичного консалтингу важливо підкреслити, що його суб'єкти є агентами ринку юридичних послуг, обсяг, види та спрямованість професійної діяльності яких визначаються чинниками попиту та пропозиції. Отже, юрист добровільно приймає рішення щодо надання юридичної послуги, але на нього безпосередньо впливає ринок юридичного консалтингу.

Добровільність професійних дій «Pro bono» пов'язана не з кон'юнктурою ринку юридичних послуг, а з усвідомленням юристом їх соціального значення та його власної соціальної ролі і відповідальності та визначається етичними нормами практичної юридичної діяльності.

На відміну від практик «Pro bono» послуги юридичного консалтингу надаються фахівцями права на комерційних засадах з метою отримання прибутку. Оплата послуг юридичного консалтингу компенсує витрати на надання правової допомоги та забезпечує прибуток юридичним фірмам та дохід індивідуально практикуючим юристам. Це платна правова допомога тим, хто її потребує та має до неї доступ, головним каналом отримання якої є ринок юридичних послуг. Отже, послуги юридичного консалтингу не відповідають таким критеріям практик «Pro bono», як безоплатність та некомпенсованість витрат.

Юридичні практики «Pro bono» і послуги юридичного консалтингу надаються обмеженому колу клієнтів, головним критерієм визначення якого є платоспроможність останніх. Відмінність між ними у тому, що юридичний консалтинг орієнтований на платоспроможних клієнтів, послуги «Pro bono» – на суб'єктів, які потребують правової допомоги, але є неплатоспроможними. Крім фінансових, також можуть бути соціальні, політичні, національні та інші бар'єри доступу певних осіб до професійної правової допомоги.

Соціальний ефект є притаманним як юридичним практикам «Pro bono», так і послугам юридичного консалтингу. Юридичний консалтинг, по-перше, на мікроекономічному рівні сприяє досягненню цілей фізичних і юридичних осіб у правовому полі шляхом надання їм правової допомоги; на макроекономічному рівні – забезпеченню і захисту правопорядку у всіх сферах людської діяльності. У цьому полягає його соціальна роль як суспільного інституту. По-друге, послуги юридичного консалтингу як правова допомога є соціальними, які у Законі України «Про соціальні послуги» визначено як комплекс «заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які пере-

бувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем» [8].

Послуги «Pro bono» також є соціальними, оскільки сприяють подоланню існуючих для малозабезпечених верств населення, неприбуткових громадських організацій фінансових бар'єрів доступу до правових знань та допомоги. Але на відміну від послуг юридичного консалтингу, досягнення суспільного блага є їх визначальною сутнісною характеристикою. Слід підкреслити, що діяльність «Pro bono» є складовою програм соціальної відповідальності бізнесу, у тому числі юридичного.

Таким чином, послугам юридичного консалтингу і юридичним практикам «Pro bono» притаманні: 1) загальні характеристики – професійність, орієнтованість на правовий результат, добровільність; 2) відмінності: послуги юридичного консалтингу є платними, їх надання орієнтовано та платоспроможного клієнта та отримання прибутку; юридичні послуги «pro bono» є безоплатними, надаються особам, доступ яких до професійної правової допомоги обмежується фінансовими, соціальними та іншими бар'єрами; 3) юридичні послуги «Pro bono» є формою соціальної відповідальності юридичного бізнесу.

2. Юридичні послуги «Pro bono» та безоплатна правова допомога і благодійність юристів, на перший погляд, змістовно не мають суттєвих відмінностей, оскільки їх поєднує принцип безоплатності для споживачів професійних дій юристів. Але їм притаманна певна специфіка, що є основою для їх виокремлення як особливих видів практичної діяльності юристів та об'єктів дослідження економічною та юридичною науками.

Юридичні послуги «Pro bono» суттєво відрізняються від безоплатної правової допомоги (первинної і вторинної), яка в Україні є державною гарантією та фінансується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. У ст. 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» закріплено право на безоплатну правову допомогу як гарантовану Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених цим Законом [9]. Юридичні послуги «Pro bono» як і безоплатна правова допомога не оплачуються їх споживачами, але витрати юристів на їх надання не компенсуються. Це безоплатна для споживача і некомпенсована для юриста правова допомога. Крім того, надання послуг «Pro bono» є добровільною діяльністю юриста, а не обов'язковою як безоплатна правова допомога, суб'єкти якої та їх зобов'язання визначено законом.

Юридичні практики «Pro bono» дуже часто вважають благодійністю. Як вказує старший партнер відомої української юридичної фірми «Астерс» А. Хачатурян: «Явища Pro bono і КСВ – майже синонімічні, це якась благодійність. Професійне середовище – юристи, лікарі та інженери – отримавши професійні знання і заробивши якісь матеріальні цінності, віддає щось суспільству, яке надало їм можливість отримати ці знання» [10]. Дійсно, «Pro bono» і благодійність є інструментами реалізації програм соціальної відповідальності юридичного бізнесу. Але юридичні практики «Pro bono» не є, на нашу думку, благодійністю. По-перше, «Pro bono» – це широкий спектр професійних послуг юристів, які відповідають всім вимогам та критеріям практичної юридичної діяльності, а не разові благодійні акції чи програми. Як підкреслює А. Насадюк, палітра «справжнього» pro bono надзвичайно широка: від юридичного консультування окремих громадян і організацій, правової підтримки діячів культури і спорту до участі у законотворчому процесі та підготовки аналітичних звітів для міжнародних оглядів [11]. Наприклад, основними напрямками «Pro bono» діяльності юридичної фірми «Marchenko Danevych», яка отримала премію Pro Bono Awards 2013 за найкращий кейс у сфері корпоративної соціальної відповідальності юридичного бізнесу, є такі: законодавчі ініціативи, підтримка неурядових організацій, адміністрування національного етапу Конкурсу з міжнародного публічного права імені Філіпа Джессапа [12]. По-друге, хоча практики «Pro bono» здійснюються на безоплатній основі та без компенсації витрат, це не благодійність юристів, а їх систематична професійна діяльність з надання правової допомоги, здійснення якої є критерієм професійності та соціальної відповідальності суб'єктів юридичного бізнесу.

Таким чином, юридичні практики «Pro bono» є особливим видом практичної юридичної діяльності з надання правової допомоги, розвиток яких забезпечує реалізацію соціальної ролі та соціальної відповідальності юридичного бізнесу.

Для розвитку юридичних практик «Pro bono» в Україні слід здійснити комплекс заходів. Розглянемо найважливіші.

1. Практики «Pro bono» юридичного бізнесу потребують *соціалізації*, тобто їх визнання суспільством як соціально ефективних і необхідних для суспільного розвитку напрямів практичної діяльності юристів. У цьому контексті важливим є їх визнання як кваліфікуючої характеристики професії юриста. Учасники VIII щорічного Європейського форуму Pro Bono визначили: «Pro Bono не є тим, що повинно бути присутнім чи відсутнім у роботі – це те, що робить юриста юристом» [13]. Як зазначили директор PILnet у Європі Атанас Політов і адвокат «pro bono» з Великої Британії Айрін Хан на IX щорічного

Європейському форумі Pro Bono: «Pro Bono не може бути прийнято поза контекстом юридичної професії [14].

2. Розвиток в Україні практик «Pro bono» потребує *модернізації юридичної освіти* у напрямках, по-перше, формування знань і переконаності майбутність юристів щодо їх соціальної ролі та соціальної відповідальності, суспільного значення їх професійних дій; по-друге, доповнення професійних компетенцій юриста теоретичними і практичними знаннями з «Pro bono» юридичної діяльності.

3. Юридичні практики «Pro bono» потребують їх *інституціоналізації* як визначення, прийняття і дотримання суспільством, державою, юридичними професійними спільнотами, саморегульованими організаціями, юридичними фірмами та юристами правил їх здійснення, які повинні бути закріплені у певних нормативних актах та відповідати чинному законодавству. Наприклад, інституціоналізації «Pro bono» послуг адвокатів сприяє рішення Ради адвокатів України від 23 квітня 2016 р. № 118, яке затвердило роз'яснення щодо можливості надання адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) правової допомоги «Pro bono» відповідно до законодавства України про адвокатуру і адвокатську діяльність на основі договору з надання правової допомоги, у якому обов'язково повинно бути вказано про умови її надання без оплати гонорару або із розміром гонорару 0 гривень. Оплата фактичних видатків, пов'язаних з виконанням доручення, згідно з приписами ст. 29 Правил адвокатської етики, не є гонораром адвоката і не впливає на платність договору про надання правової допомоги [15]. Підкреслюючи значення цього рішення Ради адвокатів України для інституціоналізації правової допомоги «Pro bono», слід зауважити, що її трактування, на нашу думку, не відповідає такому її критерію, як некомпенсованість витрат. Виникає запитання: хто здійснює оплату фактичних видатків адвокатів, про яку йдеться у цьому документі? Якщо клієнт, то це не «Pro bono», а платна правова допомога, незважаючи на відсутність гонорару адвоката, якщо держава – то це безоплатна правова допомога, тобто державна гарантія, а не «Pro bono». Все це ще раз свідчить про нагальну необхідність теоретичних досліджень практик «pro bono», висновки яких є методологічною основою розробки та здійснення заходів їх інституціоналізації та розвитку.

Інституціоналізації юридичних практик «Pro bono» у контексті визначенні їх етичних норм та правил сприяють щорічні Європейські форуми Pro Bono, діяльність Української біржі Pro Bono, створеної Українською фундацією правової допомоги та Українською гельсінською спілкою з прав людини, а також координаційних центрів послуг «pro bono».

4. На нашу думку, головним чинником, що перешкоджає розвитку в Україні юридичних практик «Pro bono» є значне поширення у теперішній час

квазіконсалтингової юридичної діяльності, яка має значні асоціальні ефекти [16]. Це діяльність юристів, спрямована не на суспільне благо, як «pro bono», а на отримання доходу шляхом задоволення попиту клієнтів на послуги, пов'язані зі сприянням у вирішенні їх проблем методами, що суперечать професійним та етичним нормам юридичної діяльності, а у певних випадках і нормам права. Загрозами, що породжує юридичний квазіконсалтинг є де-професіоналізація практичної юридичної діяльності, тінізація та криміналізація ринку юридичних послуг та національної економіки у цілому, поширення протиправної поведінки суб'єктів господарювання, зростання правового нігілізму, втрата правової культури. Досвід протиправного розв'язання проблем руйнує повагу до закону, формує недовіру та негативне ставлення до його творців та захисників, тобто до державних та правоохоронних органів різного рівня, юристів та юридичних фірм, формує субкультуру протиправної поведінки.

Юридичний квазіконсалтинг несумісний з діяльністю «Pro bono». Як визначили учасники VIII щорічного Європейського форуму Pro Bono: «Постає питання “бути чесним юристом чи нечесним”, адже чесний юрист аргіогі надає Pro Bono послуги» [13]. Отже, важливим напрямом розвитку «Pro bono» в Україні є детінізація юридичного бізнесу, подолання юридичного квазіконсалтингу.

Висновки. Юридичні послуги «Pro bono» – це добровільні професійні дії юристів з надання правової допомоги тим, хто її потребує, але має фінансові, соціальні та інші обмеження щодо її отримання, на засадах добровільності, безоплатності, некомпенсованості витрат, професійності, соціальної ефективності та співпраці з громадськими організаціями. Юридичним практикам «Pro bono» притаманні певні особливості порівняно з послугами юридичного консалтингу, безоплатною правовою допомогою, благодійністю юристів. Це особливий вид практичної юридичної діяльності, який є кваліфікаційною ознакою юриста та критеріальною характеристикою його соціальної відповідальності. Для розвитку юридичних практик «Pro bono» в Україні необхідно здійснити заходи щодо їх соціалізації, інституціоналізації, модернізації юридичної освіти та подолання юридичного квазіконсалтингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Pro bono: секрет успеха юридической компании [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2013/9/10/97411.htm>.
2. Європейський форум pro bono, адже справедливість теж потребує захисту! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ulaf.org.ua/pro-bono-forum-2016/>.

3. Работа не pro bono [Електронний ресурс] // Юрид. практика. – 2015. – № 30–31. – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=100111580>.
4. На хвилі Pro bono: вигода на безкоштовній основі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/na-hvili-pro-bono-vigoda-na-bezkoshtovniy-osnovi.html>.
5. Розвиток pro bono в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ulaf.org.ua/rozvitok-pro-bono-v-ukrayini/>
6. Що таке pro-bono послуги? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufb.org.ua/sector-blagodijnosti/blagodijnist-biznesu/instrumenti-korporativnoi-filantropii-pro-bono-poslugi.htm>
7. Посібник з організації роботи координаційного центру послуг pro bono [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///c:/users/user/downloads/manual-pro-bono-ukrainian-translation.pdf>.
8. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
9. Про безоплатну правову допомогу [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
10. Гайдай Ю. Зачем юристам заниматься благотворительностью [Електронний ресурс] / Ю. Гайдай // Закон и Бизнес. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ru/41460-zachem_yuristam_zanimatsya_blagotvoritelnostyu.html.
11. Насадюк А. Социальный пакет. Какие инициативы pro bono поддерживают юрфирмы и почему [Електронний ресурс] / А. Насадюк // Юрид. практика. – 2016. – № 39. – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=100114037>.
12. Marchenko Danevych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marchenkodanevych.com/uk/about-us/pro-bono>.
13. Практика pro bono – справа честі для юриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ulaf.org.ua/praktika-pro-bono-sprava-chesti-dlya-yurista>.
14. Pro bono – невід’ємна частина юридичної професії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ulaf.org.ua/pro-bono-nevidyemna-chastina-yuridichnoyi-profesiyi>.
15. Адвокаты могут работать pro bono [Електронний ресурс]. – Режим доступу: urliga.ligazakon.ua/news/2016/5/16/145429.htm.
16. Марченко О. С. Юридичний консалтинг: сутність та роль у правовій економіці : монографія / О. С. Марченко, О. В. Ярмак. – Харків, 2016. – 243 с.

REFERENCES

1. Pro bono: sekret uspekha yurydicheskoi kompanyy. Retrieved from: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2013/9/10/97411.htm>.
2. Ievropeiskiy forum pro bono, adzhe spravedlyvist tezh potrebuie zakhystu! Retrieved from: <http://ulaf.org.ua/pro-bono-forum-2016/>.
3. Rabota ne pro bono. Yurydicheskaja praktyka. 2015. 30-31. Retrieved from: <http://pravo.ua/article.php?id=100111580>.
4. Na khvyli Pro bono: vyhoda na bezkoshtovniy osnovi Retrieved from: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/na-hvili-pro-bono-vigoda-na-bezkoshtovniy-osnovi.html>.

5. Rozvytok pro bono v Ukraini Retrieved from: [http:// http://ulaf.org.ua/rozvitok-pro-bono-v-ukrayini/](http://ulaf.org.ua/rozvitok-pro-bono-v-ukrayini/).
6. Shcho take rro-bono posluhy? Retrieved from: <http://ufb.org.ua/sekto-r-blagodijnosti-blagodijnist-biznesu/instrumenti-korporativnoi-filantropii/pro-bono-poslugi.htm>.
7. Posibnyk z orhanizatsii roboty koordynatsiinoho tsentru posluh pro bono. Retrieved from: <file:///c:/users/user/downloads/manual-pro-bono-ukrainian-translation.pdf>.
8. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy № 966-IV vid 19.06.2003 r. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
9. Zakon Ukrainy «Pro bezoplatnu pravovu dopomohu» № 3460-VI vid 02.06.2011 r. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
10. Gayday Yu. Zachem yuristam zanimatsya blagotvoritelnostyu. Zakon i Biznes. Retrieved from: http://zib.com.ua/ru/41460-zachem_yuristam_zanimatsya_blagotvoritelnostyu.html.
11. Nasadyuk A. (2016) Sotsialniy paket. Kakie initsiatyvy pro bono podderzhivayut yurfirmy i pochemu. Yuridicheskaya praktika. 39. Retrieved from: <http://pravo.ua/article.php?id=100114037>.
12. Marchenko Danevych. Retrieved from: <http://www.marchenkodanevych.com/uk/about-us/pro-bono>.
13. Praktyka pro bono – sprava chesti dlia yurysta. Retrieved from: <http://ulaf.org.ua/praktika-pro-bono-sprava-chesti-dlya-yurista>.
14. Rro bono – nevid`iemna chastyna yurydychnoi profesii Retrieved from: <http://ulaf.org.ua/pro-bono-nevidyemna-chastina-yuridichnoyi-profesiyi>.
15. Advokatyi mogut rabotat pro bono. Retrieved from: <urliga.ligazakon.ua/news/2016/5/16/145429.htm>.
16. Marchenko O. S., Yarmak O. V. (2016) Yurydychni konsaltnyh: sutnist ta rol u pravovii ekonomitsi: monohrafiia. Kharkiv.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2017.

О. С. МАРЧЕНКО

доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономической теории Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

ЮРИДИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ «PRO BONO»: СОДЕРЖАНИЕ И ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

Раскрыто содержание юридических услуг «Pro bono» и охарактеризованы их особенности по сравнению с услугами юридического консалтинга, бесплатной правовой помощью, благотворительностью юристов. Обоснована взаимосвязь юридических практик «Pro bono» и социальной ответственности юридического бизнеса. Определены основные факторы развития юридических практик «Pro bono» в Украине.

Ключевые слова: юридические практики «Pro bono», бесплатная правовая помощь, юридический консалтинг, благотворительность, социальная ответственность юридического бизнеса, социализация и институционализация юридических услуг «Pro bono», юридический квазиконсалтинг.

O. S. MARCHENKO

Doctor of Sciences (Economics), professor, professor of the Economic Theory Department Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

THE PRACTICE OF LAW «PRO BONO»: THE CONTENTS AND FACTORS OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

Problem setting. In the modern period of providing services “Pro bono” (from Latin Pro bono publico – for the public good) is an integral element and qualification characteristic of professional activity of lawyers, actualizes their theoretical analysis in order to find out their content features, types and mechanism, conditions and directions of development.

Recent research and publications analysis. Defining the theoretical and methodological foundations of legal services “Pro bono” by law specialists is currently at the stage of collection, analysis and primary generalization of the practical experience of their provision. Economic science has so far left this specific kind of intellectual services outside the realm of theoretical analysis.

Paper objective. The purpose of the article is to characterize the content of legal services “pro bono” and the rationale for the conditions and factors of its development in Ukraine.

Paper main body. Legal services of “Pro bono” are voluntary professional actions of lawyers to provide legal aid those who need it, but have financial, social and other restrictions on its receipt, on the principles of voluntariness, free, uncompensated costs, professionalism, social efficiency and cooperation with public organizations.

Conclusions of the research. For develop the legal practice of “pro bono” in Ukraine, measures should be taken to socialization, institutionalization, modernization of legal education and overcoming legal quasi- consulting.

Short Abstract for an article

Abstract. The author disclosed the content of legal services “Pro bono” and characterizes its differences in comparison with legal consulting services, free legal aid, charity of lawyers. The relationship of legal practices “Pro bono” and the social responsibility of legal business is substantiated in the article. The main factors for the development of legal practices “Pro bono” in Ukraine are defined.

Key words: legal practice “Pro bono”, free legal aid, legal consulting, charity, social responsibility of legal business, socialization and institutionalization of legal services “Pro bono”, legal quasi-consulting.